

Pojištění zemědělského dělnictva ve vládním programu pojišťovacím.

Dr. Fr. Fiedler.

Když v letech 1887/8 řešena byla v Rakousku otázka dělnického pojišťování, vyloučeno bylo zemědělské dělnictvo z této reformy. Jako důvod uvádělo se — a v zákoně o nemocenském pojištění ze dne 30. března 1888 řeklo se to také výslovně — že jen zemské zákonodárství je oprávněno upravovati »pojišťování hospodářských polních i lesních dělníků a výkonných úředníků«. Ale tato zásada byla již tehdy protržena. Bylať právě zákonem o úrazovém pojištění ze dne 28. prosince 1887 část zemědělského dělnictva, a sice dělnictvo při zemědělských strojích zaměstnané, podrobena povinnosti úrazového pojištění.

S jakou horlivostí chápali se jednotliví sněmové širokého oboru kompetenčního, jim takto přiznaného, je dobře známo. Vyjímajíc Solnohradsko, kde usnesen byl nedokonalý zákon o obecních podpůrných pokladnách nemocenských ze dne 6. prosince 1901, složili všichni sněmové v otázce této svorně ruce do klína.

Tuto liknavost sněmů pokládá vláda patrně za vhodný důvod, aby řešení otázky pojišťování zemědělského dělnictva posunula na koleje říšského zákonodárství. Ve známém programu o reformě a vybudování dělnického pojištění, který uveřejněn byl na konci r. 1904, nastínila vláda již podrobně, jak si řešení to představuje. Tento vládní plán vypadá takto:

I. Především má býti úrazové pojištění dělnictva při zemědělských strojích zaměstnaného odpoutáno od úrazových pojišťoven, aby bylo vybudováno samostatně. Jak má toto samostatné vybudování příště vyhlížeti, o tom z vládního programu se ničeho nedozvídáme. Vláda to patrně ani sama neví, uvádějíc jen zcela všeobecně, »že provádění zákona o zájmových společenstvech zemědělských poskytne vhodnou příležitost, aby přistoupeno bylo k řešení této otázky«.

II. Za to obsahuje vládní program podrobnou úpravu nemocenského pojišťování zemědělského dělnictva dle těchto zásad:

1. Pojištění týká se má nikoliv všech dělníků v zemědělství zaměstnaných, nýbrž jen těch, kteří »podléhají čeledním řádům«, tedy jen osob pracujících v zemědělství v trvalém poměru jako čeledínové.

2. Vládní program rozlišuje v nemocenském pojištění osoby plně pojištěné a osoby částečně pojištěné (»Vollversicherte«, »Theilversicherte«). Čeleď zařaděná má býti mezi částečně pojištěné. Důsledek toho objevuje se v předmětu pojištění. Kdežto osobám plně pojištěným přísluší má v případě nemoci nárok na lékařskou pomoc, léčebné prostředky a na peněžitou podporu nemocenskou, mimo to pak v případě úmrtí ještě nárok na příspěvek k pohřebním výlohám, má nárok osob částečně pojištěných býti obmezenější v tom směru, že těmto osobám nemá přísluší nárok na peněžitou podporu nemocenskou. Má tedy čeleď v případě nemoci obdržeti zdarma léčení a v případě úmrtí pohřební příspěvek, který by činil 12 neb 24 korun. Čeledi však dovoleno, aby dobrovolně rozšířila své nemocenské pojištění i na peněžitou podporu nemocenskou.

3. Pojištění čeledínů sprostředkovati mají okresní nemocenské pokladny pro obvody politických okresů zřízené. K tomu účelu mají dosavadní nemocenské pokladny býti reorganisovány. Představenstvo voleno má býti z polovice ze zaměstnavatelů, z druhé polovice z pojištěného dělnictva. Poněvadž v těchto pokladnách má zemědělské dělnictvo pojištěno býti vedle ostatních, jmenovitě průmyslových a živnostenských dělníků, kteří musí býti plně pojištěni, přiznán čeledi jen částečně pojištěné nárok na nejvýše polovici členů představenstva z řad pojištěnců volených. Plně pojištěnému, t. j. průmyslovému a živnostenskému dělnictvu zaručena v každém případě polovice těchto členů. Ustanovení o volbách, o valné hromadě, o výši příspěvků a pod. obsažena mají býti v stanovách pokladny, pro něž cestou nařizovací vydán má býti vzorec.

4. Prostředky opatřeny mají býti příspěvky členů. Potřeba pokladny rozvrhne se mezi členstvo. Při tomto rozvrhu má za měřítko sloužiti výše peněžitě podpory, na kterou členové mají nárok. Za tím účelem rozdělení jsou členové dle výše svého výdělku do šesti mzdových tříd, a to takto:

	denní mzda	denní podpora nemocenská
I. třída	do 0·80 K	40 h
II. »	0·80 do 1·60 K	80 »
III. »	1·60 » 2·40 »	120 »
IV. «	2·40 » 4·00 »	200 »
V. »	4·00 » 6·00 »	300 »
VI. »	přes 6·00 K	400 »

Naturální požitky počítají se dle průměrné jich ceny do výdělku pojištěného, avšak s tím obmezením, že vpočítáním těchto požitků může pojištěný zařaděn býti jen do následující vyšší třídy, ne dále. Čeledín tedy, který dle své peněžní mzdy patří do I. třídy, může připočtením naturálních požitků (stravy, bytu atd.) zařaděn býti jen do II. třídy, i kdyby s těmito naturálními požitky dosáhl výdělek výše III. neb IV. třídy. Členské příspěvky, jež nemocenská pokladna by rozvrhla, mají pro částečně pojištěné (čeledě) stanoveny býti zvláště bez ohledu na mzdovou třídu, do které jednotliví příslušníci čeledě by patřili.

— Dle předběžných výpočtů vládních patřila by čeledě do I. a II. mzdové třídy. Povinný příspěvek k nemocenské pokladně činil by dle těchto výpočtů za každého čeledína průměrně 10—14 h týdně čili 5·20—7·28 K ročně.

III. Do nově chystaného starobního a invaliditního pojištění zařaděno má býti i zemědělské dělnictvo takto:

a) Povinnost k tomuto pojištění týká se má těchto osob, jako při nemocenském pojištění, t. j. jen čeledě.

b) Pro výši rent, jež pojištěným by příslušely, rozhodnými jsou mzdové třídy pro nemocenské pojištění stanovené. Základní renta činila by ročně:

v	I. mzdové třídě	120 K
»	II. »	150 »
»	III. »	180 »
»	IV. »	210 »
»	V. »	240 »
»	VI. »	270 »

Při výpočtu renty bral by se zřetel na různé třídy mzdové, do kterých pojištěný patřil, i na dobu, po kterou pojištění trvalo. Prakticky by roční renty pro čeledě, náležející do I. a II. třídy, vy-padaly asi takto:

	v I. třídě	v II. třídě
roční renta po 10 letech	130 K	170 K
» » » 20 »	140 »	190 »
» » » 30 »	150 »	210 »
» » » 40 »	160 »	230 »

c) Nárok na starobní neb invaliditní rentu závisí na tom, aby pojištění trvalo při invalidním pojištění aspoň po 200 týdnů, ve kterých pojištěný platil příspěvky (t. j. přibližně 4½ až 5 let), a při pojištění starobním 1200 týdnů (t. j. 27 až 30 let).

d) Prostředky opatřeny mají býti z členských příspěvků a ze státní podpory. Členské příspěvky mají činiti :

v	I. třídě	10 h týdně,
»	II. »	20 » »
»	III. »	30 » »
»	IV. »	40 » »
»	V. »	50 » »
»	VI. »	60 » »

Příspěvky ty platí z polovice zaměstnavatel, z druhé polovice zaměstnaný. Prvější je odvádí, má právo strhnouti si příslušnou část ze mzdy poslednějšího.

Státní podpora záležitosti má v tom, že ke každé starobní neb invaliditní rentě, která by pojištěnému byla přiznána, poskytne stát ze své pokladny podporu 90 K ročně.

e) Organizace starobního a invaliditního pojišťování zařízena má býti takto : Ve Vídni zřídil by se státní pojišťovací ústav (invalidní pokladna), spravovaný představenstvem skládajícím se ze členů jmenovaných ministerstvem vnitra a ze stejného počtu zástupců zaměstnavatelův i pojištěných. Tento ústřední ústav vykonával by své úkoly prostřednictvím úrazových pojišťoven, jež by byly jakousi zemskou střední stolicí, a nemocenských pokladen, které by byly základní stolicí v jednotlivých okresích a sprostředkovaly bezprostřední styk s účastníky.

* * *

Tohoto, pro řadu čtenářů odborně s touto záležitostí se zabývajících zbytečného nástinu bylo třeba, aby na to mohly navázány býti úvahy o vhodnosti vládního programu se stanoviska zemědělského. Brzo potom, když tento program byl uveřejněn, vysloveny byly z řad zemědělství proti němu tyto dvě výtky : první formální, že je program ten rázu centralistického, druhá pak věcná, že program, obmezující pojištění jen na čeleď, je neúplným. O první výtce přenecháme uvažovati politikům z povolání. O druhé budiž zde uvažováno.

Je zajímavé pozorovati, jak vládním programem zvráceny byly náhledy v kruzích zemědělských o významu úrazového pojišťování. V zemědělských korporacích přechasté byly stesky a žaloby na břemena, jaká úrazové pojištění stavu zemědělskému ukládá. Vládní program, sprostňující stav zemědělské povinnosti úrazového pojištění, zdál se tedy hověti jen tužbám tohoto stavu.

Ale tu ukázalo se znovu, že pravou cenu předmětu poznáváme nejlépe, když nám hrozí ztráta jeho. Zemědělství teprve nyní správně oceňuje, jakých výhod skýtá mu dnešní úrazové pojištění. Hospodářské stroje a mezi nimi hlavně mlátičky s parními motory a řezačky na krmivo jsou nejnebezpečnějšími, ba — jak někde bylo řečeno — přímo pekelnými stroji, způsobující nejčastější a nejtěžší úrazy, takže jest toto odvětví úrazového pojištění passivním, nehledíc ani k tomu, že správa v tomto odvětví jest složitá a tím i režijní náklady značné. U úrazové pojišťovny pro Čechy svědčí o tom tato čísla:

	v d o b ě	
Pojistné zaplacené z podniků hospo-	1889—1896	1897—1901
dářských	474.090 K	877.105 K
Hodnota odškodného za úrazy byla	1,099.396 »	1,517.311 »
tedy deficit	625 306 K	640.206 K

Příčiny této nebezpečnosti hospodářských strojů hledati sluší v nedostatečných opatřeních při těchto strojích, v nevyškolenosti a indolenci hospodářských pracovníků, v nedostatečném poučení o nebezpečnosti strojů; ke vzrůstu passivity úrazové přispívá ta okolnost, že při strojích hospodářských zaměstnání jsou pracovníci poměrně mladí, již tedy v případě úrazu stávají se rentiéry v mladistvém věku. Vyloučením zemědělských podniků z úrazoven ulehčilo by se těmto dozajista a značně. Vládním programem má se přijíti úrazovným vstříc, aby podporovány byly snahy těchto směřující k odstranění známých bilančních schodků. Bylo by uskutečnění tohoto programu také v zájmu zemědělství?

Zemědělství zvyklo si již na výhodu, že v případě úrazu pracovníka postarati se musí o tohoto úrazovna. Nejlepší toho doklad podává nedávný návrh německých agrárníků na sněmu, kterým žádají, aby nejen dělníci zemědělstí, ale mimo to i hospodář s manželkou podléhali úrazovému pojištění (návrh tisk. C I r. 1905). Tedy nikoliv obmezení, nýbrž rozšíření úrazového pojištění jest přáním zemědělství. Má-li dle vládního programu pojištění zemědělského dělnictva u úrazoven pominout, musí současně postaráno býti o toto pojištění jinak. Ale jak? To jest otázka, na kterou vláda sama nezná odpovědi. Že by úrazové pojišťování dalo se připojiti k chystané organizaci zájmových společenstev zemědělských, v to vláda dojista nevěří; vždyť pojišťování, jako podnik riskantní, jest dle znění příslušného zákona z působnosti společenstev těch naprosto vyloučeno! Kdyby při velké reformě pojišťovací proveden byl vládní program

znamenaloby to pro zemědělské dělnictvo v pravdě tolik, že by zbaveno bylo úrazového pojištění, jež mu dnes jest zaručeno.

To by bylo nepopíratelně zhoršením dnešních poměrů. Proto musí reforma vytýčiti si v tomto ohledu cíl jinak. Buď samostatné úrazové pojištění zemědělského pracovníctva, anebo vhodnější úprava nynějšího pojištění u úrazoven. Prvější způsob méně by se doporučoval. Nová organizace vyžadovala by nových, zvýšených režijních nákladů; mimoto by musil zvrácen býti celý pojišťovací program, ježto osamostatnění úrazového pojištění musilo by důsledně provázeno býti osamostatněním i nemocenského, invaliditního a starobního pojištění v zemědělství. Radno proto obrátiti se ke vhodnější úpravě dnešního úrazového pojištění v zemědělství, a sice k úpravě takové, kterou by odstraněna byla passivnost tohoto odvětví. Především doporučovalo by se změnití nynější společné povšechné přihlašování zemědělských dělníků k pojištění. Užívá-li hospodář stroje, přihlásí k pojištění nikoliv určitého zřízence, nýbrž zcela povšechně 1, 2 osoby. Ve skutečnosti zaměstnává hospodář při obsluze stroje ne vždy tytéž osoby počtem přihlášeným, nýbrž i jiné osoby, jak právě se mu to hodí. Stane-li se úraz, obdrží podporu osoba zraněná, třeba nebyla původně k obsluze stroje určena a při přihlášce se na ni nepomýšlelo. Toto společné přihlašování má za následek, že k pojištění přihlašují se ze statku ku př. dvě osoby, ač k obsluze stroje upotřebí se porůznu třeba všichni na statku pracující. Na místě nynějšího společného mělo by zavedeno býti jmenovité přihlašování a jen jmenovitě přihlášeným měla by poskytována býti v případě úrazu náhrada. Jakmile nemocenské pokladny dle vládního programu obstarávají budou jistou agendu pro úrazovny, bude toto za dnešních poměrů svízelné jmenovité přihlašování možné. Touto změnou zvýší se příspěvkový výnos, ježto stoupne počet přihlášených. Mimo to bude třeba působiti k tomu, aby v zemědělství užíváno bylo strojů s ochrannými opatřeními. Pouhé poučování nestačí. Spíše by se doporučovalo, aby pro hospodářské stroje bez takových opatření zvýšeny byly příspěvkové sazby. Zemědělství nemohlo by si na to stěžovati, ježto nevyškolenost, menší pozornost a nedokonalý výcvik dělnictva v zemědělství činí vyšší opatrnost příkazem.

* * *

Větší rozpaky způsobuje otázka nemocenského a invaliditního pojištění dělnictva zemědělského. Jdeť tu o pro-

blém u nás zcela nový. Stěžejní otázkou při tom bude, v jakém rozsahu má zemědělské dělnictvo do tohoto pojištění býti pojato.

Vládní program vylučuje z nemocenského a invaliditního pojištění »osoby v zemědělských a lesnických podnicích zaměstnané, které nejsou podrobeny čeledním řádům«. Má tedy jen čeleď ve vlastním slova smyslu pojata býti do tohoto pojištění.

Nejprve třeba objasnit si význam tohoto projektu statisticky. Rakouská statistika napočítala r. 1900 následující počet činných osob v zemědělství:

	v Předlitavsku	z toho v Čechách
a) samostatných	2,164.582	607.740
b) zřízenců (t. j. úředníků a pod.)	20.738	11.944
c) dělníků	1,281.201	583.055
d) vypomáhajících členů rodiny	3,934.722	578.078
e) ná denníků	804.331	191.751
dohromady	8,205.574	1,972.568

Aby důležitost otázky týkající se pojištění zemědělského dělnictva správně mohla býti oceněna, dlužno hned zde uvést, že v r. 1900 napočítán následující počet osob činných v ostatních odvětvích (zemědělství vyjímajíc):

	v Předlitavsku	z toho v Čechách
a) samostatných	2,146.094	973.346
b) zřízenců	424.013	197.743
c) dělníků	2,896.153	1,884.197
d) vypomáhajících členů rodiny	149.754	53.931
e) ná denníků	287.008	287.771
dohromady	5,903.022	3,896.988

Poněvadž dělnickým pojištěním zabezpečeni mají býti příslušníci vrstev c), d) a e), bude rozhodnutí, kdo má pojat býti do tohoto pojištění, míti vliv na sociální zabezpečení tohoto počtu osob:

	v Předlitavsku	z toho v Čechách
v zemědělství	6,020.254	1,352.884
v ostatních odvětvích	3,332.915	2,225.899
dohromady	9,353.169	3,578.783

Z těchto čísel jest zjevnou převaha dělného lidu v zemědělství nad dělnictvem v ostatních odvětvích; z odvislých pracovníků v Předlitavsku zaměstnáno je v zemědělství 64% a jen 36% v ostatních odvětvích.

Důsledek toho jest na snadě. Kdyby mělo zavedeno býti všeobecné pojištění zemědělského dělnictva v nejširším slova smyslu, musila by celá úprava hověti v první řadě poměrům a potřebám majority, tedy zemědělství, a to zvláště, pokud by šlo o otázky organizační; poměry ostatního dělnictva nemohly by býti převážně rozhodujícími.

Počet osob, které by podrobeny byly pojištění dle vládního programu, nelze přesně stanovit. Vysvětlivky statistické komise uvádějí sice, že do skupiny dělníků (totiž skupiny c) v zemědělství zařadění byli »pacholci a děvečky« (»Knechte und Mägde«), takže by dle toho tato skupina obsahovala zemědělskou čeleď počtem 1,281.201 osob v Předlitavsku neb 583.055 osob v Čechách. Vláda v motivech k svému programu odhaduje počet zemědělských dělníků, již by zahrnuti byli v pojištění, okrouhle na 2 miliony. V tom však vláda přeceňuje silně význam svého programu pro zemědělské dělnictvo. Cestou nepřímou — při nedokonalosti rakouské statistiky o zemědělských poměrech dělnických přímá cesta není možnou — můžeme aspoň přibližně dopídit se správnějšího čísla, než jaké udává odhad vládní. A toto číslo jest o mnoho menší, než číslo vládou vypočtené.

Vláda chce pojistiti jen čeleď. Poněvadž není však u nás nikde zákonné definice pojmu čeledě, podrobuje vládní program pojištění zemědělské pracovníky »podrobené čeledním řádům« t. j. osoby, mající čelední knížku. Tyto osoby zařaděny jsou sice při sčítání do skupiny »dělníků« (skupina c). Ale nikoliv samy. Jestli vezme se na pomoc statistika o domácnostech, lze zjistiti, že v této skupině dělníků v zemědělství zaznamenáni jsou též dělníci nepodléhající čelednímu řádu, již tedy dle vládního programu by pojištění nebyli podrobeni. Dle sčítání z r. 1890 byl poměr mezi vším zemědělským dělnictvem a čeledí následující:

	v Předlitavsku	z toho v Čechách
celkový počet dělníků . . .	6,430.027	1,143.579
z toho připadalo na čeleď . .	808 325	158 906

Čítala tedy čeleď v Předlitavsku 12 5% (v Čechách 14%) všeho dělného lidu v zemědělství. Tento poměr se do roku 1900 nezlepšil, nýbrž spíše ještě zhoršil z příčin, jež nelze zde podrobně rozváděti. Zajisté nebude odchylka značnou, předpokládá-li se, že procentuální poměr mezi čeledí a vším zemědělským dělnictvem zůstal podstatně stejný. Dle toho lze bez patrnější chyby dospěti

k závěrku, že počet čeledě, t. j. dělníků v zemědělství podrobných čeledním řádům, činí asi :

v Předlitavsku	750.000 osob,
v Čechách	190.000 osob.

Z 6 millionů zemědělských dělníků v Předlitavsku (v Čechách z $1\frac{1}{4}$ mil.) má dle vládního programu pojištění býti 750.000 osob (v Čechách 190.000). Na tato čísla sevrká se vládní program, pokud jde o zemědělství.

Některé zemědělské korporace v Čechách zaujaly již k programu vládnímu určité stanovisko. Sdružení českých zemědělců vyslovalo požadavek, aby závazné pojištění týkalo se všeho zemědělského dělnictva bez rozdílu.

Již ohromný počet osob, který by takto jen v zemědělství musil podroben býti pojištění ($6\frac{1}{2}$ mil., t. j. celá čtvrtina předlitavského obyvatelstva), musí nabádati k vážnému přemýšlení a varovati před ukvapeným, zcela povšechným a heslovitým řešením. Nesmí býti dále přehlíženo, že právě v zemědělství mezi odvislými pracovníky panují poměry velmi rozmanité.

Nejprve dlužno z řad dělnictva zemědělského vyloučiti členy rodiny hospodářovy (žena, děti), kteří vypomáhají v hospodářství. Rakouská statistika zařazuje tyto do skupiny »vypomáhající členové rodiny«, ve které počítáni jsou společně s členy dělnických rodin zaměstnaných rovněž v zemědělství. Mezi vlastními dělníky v zemědělství měly by rozeznávány býti tyto skupiny :

A) Čeledě, t. j. dělníci nacházející se k hospodáři v poměru čeledním a požívající úplného zaopatření na statku ve společné domácnosti s hospodářem.

B) Stálí dělníci na smlouvu. Tito liší se od čeledě jedině co do právní stránky pracovního poměru. Kdežto poměry čeledě řídí se dle čeledního řádu a mají do jisté míry ráz veřejný (sr. ku př. trestání přestupků čeledních, povinnost nemocenské pomoci, administrativní rozhodování ve sporech čeledních), jest poměr stálých těchto dělníků určen výhradně obsahem smlouvy se zaměstnavatelem uzavřené a má tedy ráz ryze soukromoprávní. Za jistých okolností může býti tento poměr pro zúčastněné výhodnější než poměr čelední (ku př. snazší ústup od smlouvy, spravedlivější a rychlejší rozhodování sporů soudem než sporů čeledních obecním starostou a j.). Po stránce sociální a hospodářské dlužno však tyto stálé dělníky řaditi mezi čeledě. Dle vládního programu,

nepatřili by tito stálí dělníci mezi pojištěné, poněvadž formálně a právnicky nepodléhají čelednímu řádu

C) Deputátníci (podruzi a pod.). Tito pracují trvale na statku dle smlouvy, nemajíce jiného zaměstnání, za roční plat a byt, který jim zaměstnavatel poskytuje. Od předcházejících liší se tím, že nežijí ve společné domácnosti s hospodářem, nýbrž v bytě jim přikázaném, stravují se se svou rodinou samostatně. Kdežto na menších a středních statcích, pak na statcích s převládajícím chovem dobytka zaměstnává se téměř výhradně čeleď (A), převládají stálí dělníci a deputátníci (B a C) na větších statcích a velkostatech.

D) Nádenníci. Mezi tyto patří pracovníci vypomáhající v čas potřeby na statku za denní plat, někdy též za stravu. Poměry těchto nádenníků jsou velmi různé. Jen malý počet z nich využívá se výhradně z prací zemědělských. Největší počet z nich žije se jiným zaměstnáním (práce lesní, plavba po vorech, tovární práce a j.), jsou v zemědělství zaměstnáni toliko dočasně a přechodně. Časté jsou v této skupině případy, že jednotlivci jsou majetníky domků, polí (domkaři, chalupníci), tedy samostatnými podnikateli.

E) Stěhovaví dělníci zemědělské. Sem patří cizí dělníci, přivolaní k náročným pracím ponejvíce na velkých statcích, ku př. k česání chmele, dobývání řípy, žetí obilí a pod

Je zjevné, že potřeba a vhodnost pojištění musí pro každou z těchto skupin zemědělského dělnictva posuzována býti o sobě. Pro vypuštění stěhovavého dělnictva zemědělského (skupina E) z povinnosti pojišťovací mluví tytéž důvody, které nutkají k vypuštění nestálého dělnictva průmyslového z téže povinnosti; jsou to hlavně technické obtíže, složitost potřebného aparátu i postupu a ohledy na režijní výlohy. Co se týče nádenníků (skupina D), budou rozhodovati tytéž příčiny, aby nebyla pojata v pojištění ta třída nádenníků, která není stálou, stěhující se z místa na místo, z venkova do města, z pole do dílny, ze zemědělství do průmyslu. Také u další třídy nádenníků, totiž u těch, kteří jako majitelé pozemků a domků jsou samostatnými podnikateli, provozující nádenictví co vedlejší, třeba pro jejich existenční poměry sebe důležitější a snad nezbytné zaměstnání, bude nutno upustiti od povinnosti k pojištění z těchto důvodů, pro které ve vládním programu (§ 3. odst. 4.) vyloučeny jsou z pojištění vůbec osoby, které jen jako vedlejší výdělek provozují zaměstnání, jež jako hlavní povo-

lání odůvodňovalo by povinnost k pojištění. O vhodnosti nadeníků v zemědělství k pojištění mohlo by takto jednáno býti jen potud, pokud by šlo o takové pracovníky na venkově, kteří bez trvalého poměru k určitému hospodáři obstarávají pro jednotlivé hospodáře určité práce neb služby (ku př. sekání, orání atd.), vystřídávající takto statky jeden po druhém, nemající vlastního pozemkového majetku. Šlo by tedy o osoby, jichž výhradním povoláním bylo by nádennictví v zemědělství. Takových osob jest však v zemědělství poskrovnu. Neboť i když někdo začíná na venkově takto svoje životní povolání, nesetrvá v něm dlouho, nýbrž skončí buď jako čeledín, jako stálý dělník či deputátník na statku, anebo — je-li totiž obratnějším a čipernějším — v službách městských, nádražních neb továrních.

Jestli pojišťování nemocenské a invaliditní sleduje za účel, aby odvislým pracovníkům určitého životního, jistou stálost vykazujícího povolání zabezpečeno bylo opatření v trudných dobách nemoce a invalidity, přísluší v zemědělství nárok na to pracovníkům v třídách A, B, C, t. j. čeledi, stálým dělníkům a deputátníkům. Tyto tři třídy znamenají pro zemědělství totéž, co vycvičení dělníci v průmyslu. Jestli vládní program chce do pojišťování zahrnouti jen čeled' (třidu A), nebylo by ho lze pokládati za sociálně spravedlivý. Vždyť zemědělské pracovníci třídy B a C jsou celkem v témže hospodářském a sociálním poměru k zaměstnavateli, jako čeledínové. Právníká konstrukce poměru těchto tříd jest ovšem odchylná; ale pouhá formální různost není dostatečnou příčinou, aby tam, kde není věcné různosti, posuzovány byly sociální nároky jednotlivých tříd zemědělských pracovníků s různých hledisek.

Kdyby pojišťování zemědělského dělnictva obmezeno bylo, jak vládní program chce, jen na čeled', nutili by se hospodáři přímo, aby příslušný zákon obcházeli. Hleděli by totiž k tomu, aby svůj poměr k dělnému lidu na statku uspořádali soukromoprávními smlouvami, nikoliv dle čeledního řádu. Tím by ponenáhlu sprostili se povinností s pojišťováním čeledě souvisejících. Arciť by při tom mizel ponenáhlu poměr čelední ze středních a menších statků, jako mizí již nyní z velkých statků.

Číselný výsledek tohoto rozšíření v pojištění zemědělského dělnictva i na stálé dělníky a deputátníky lze vypočítati jen zcela přibližně; činí zde obtíže nevhodný způsob, jak rakouská statistika zemědělské obyvatelstvo roztrřiduje. Předpokládáme-li, že do sku-

piny »dělníků« řadí zemědělská statistika nejen vlastní čeled', nýbrž i stálé dělníky, dále že s deputátníky setkáváme se nejen v této skupině, nýbrž i v skupině »nádenníků« a že ze skupiny »vypomáhajících členů rodiny« dlužno vyloučiti členy rodin hospodářů a že v této skupině asi polovice osob patřila by do tříd k pojištění povinných, bude lze jako pravděpodobná označiti tato čísla :

V Předlitavsku :

	počet osob statiskou vykázaný :	počet osob k pojištění povinných asi :
dělníci	1,281.291	1,281.200
vypomáhající členové rodiny	3,934.722	2,000.000
nádenníci	804.331	300.000
dohromady . . .	6,020.254	3,581.200

V Čechách :

dělníci	583.055	583.005
vypomáhající členové rodiny	578.078	200.000
nádenníci	191.751	90.000
dohromady . . .	1,352.884	953.055

Dle toho by přibližný počet osob pro případ nemoce a invalidity pojištěných byl následující :

	v Předlitavsku	v Čechách
v zemědělství	3,500.000	950.000
v ostatních odvětvích . .	3,200.000	2,000.000
dohromady . . .	6,700.000	2,950.000

Tento součet osob pojištěných znázorňuje nejlépe ohromný význam sociální reformy, o kterou jde.

Rozšíření povinnosti k pojištění v skupině zemědělstva musilo by jeviti vliv na některé organizační body vlád. programu, jako jsou na př. body jednající o obvodech nemocenských pokladen, o volbě a složení správních orgánů těchto a pod. Také bylo by třeba uvažovati, mohlo-li by pro všechny třídy zemědělského dělnictva zachováno býti t. zv. částečné pojištění vřaďující je do dvou nejnižších tříd mzdových; dojista ne pro ty třídy, kterým neposkytují hospodáři na statku plného zaopatření. Ostatně otázka nemocenského pojištění čeledě nemohla by býti řešena bez náležitého zřetele na příslušné předpisy čeledních řádů a bez souvislosti se změnou těchto; právě protože vládní program k těmto řádům ne-

hleděl, bylo by celé nemocenské pojištění pro zemědělskou čeleď nepříznivějším než pro dělnictvo z jiných odvětví. Ukáži na jednu zvláště patrnou vadu: Čeledín nemocný po dobu delší než čtyřnedělní dostával by sice po uplynutí čtyř neděl lékařské pomoci a léků, ale neměl by zaručeny nejnezbytnější prostředky životní, stravu a byt, i nemohl by si těchto ani zaopatřiti, ježto nepřiznává se mu nárok na peněžní nemocenskou podporu. O těchto podrobnějších otázkách v těchto jen zásadních úvahách nelze pojednávat.

Na konec dlužno zmíniti se ještě o finanční stránce vládního programu pro zemědělství. Vláda předpokládá, že počet pojištěné čeledě v Předlitavsku bude zahrnovati 2 milliony osob a že příspěvky k nemocenskému a invaliditnímu pojištění, které uhraditi mají zaměstnavatel a pojištěný, každý polovicí, činíti budou za každou osobu průměrně týhodně asi 23 h, čili ročně 12 K. Z toho vypočetla, že zemědělství musilo by na nemocenské a invaliditní pojištění platiti ročně úhrnem 24 milionů K. Tento výpočet bude třeba trochu opravit, pakli by kruh osob v zemědělství pojištěných stanoven byl způsobem před chvílí naznačeným. Při tom vycházeti sluší z těchto předpokladů: Pro čeleď a stálé dělnictvo v zemědělství nutno vzíti za základ výpočtu průměrný týdenní příspěvek k nemocenskému a invaliditnímu pojištění 28 h — ježto čeleď a stálí dělníci patřiti budou ne do nejnižší, nýbrž do druhé třídy mzdové — čili ročně 15 K za osobu; pro ostatní pojištěné dělníky dlužno počítati s pracovní dobou ne po celý rok, nýbrž jen půl neb dvě třetiny roku trvajících. Dle výpočtů na těchto předpokladech založených činilo by příspěvkové břemeno zemědělství ročně v Předlitavsku asi 28—30 mil., v Čechách asi 12—13 mil. K.

Poněvadž k invaliditním rentám přispěti má stát ze své pokladny (ku každé rentě 90 K), zvýšena by byla i tato povinnost státní, kdyby kruh pojištěných osob v zemědělství byl rozšířen. Vládní program počítá, že v 60 letech dostoupil by státní příspěvek k bodu stálosti, vyžaduje 42·8 mil. K ročně. Rozšířením pojištěných osob v zemědělství zvýšil by se tento státní příspěvek asi na 50 mil. K.

Dosah pojišťovací reformy zřejmý jest i z těchto čísel.